
Participatie van ouders tijdens de OTS-zitting

Bachelorthesis
(200600042)

Maxine van Aert (3648168)
Helen Goemans (3513483)
Sabrina Kerkhof (3474046)
Debora van der Veen (3466167)

Universiteit Utrecht

Bachelorthesis werkgroep 7

Naam begeleider: Kristien Hepping

Datum: 19 juni 2013

Voorwoord

Dit artikel geeft het onderzoek naar de participatie van ouders tijdens de OTS-zitting weer. Vanaf februari 2013 hebben wij ons met dit onderzoek bezig gehouden. We hebben met veel plezier mogen observeren in de rechtbank van Rotterdam en tijdens bijeenkomsten en daarbuiten hebben wij veel tijd gespendeerd aan het schrijven van dit artikel. Wij zijn de medewerkers van rechtbank Rotterdam ontzettend dankbaar dat zij ons in de mogelijkheid hebben gesteld onze observaties bij hen uit te voeren. In het bijzonder willen wij onze contactpersonen, Heleen Tito-Terstappen en Noor Engbers, bedanken voor hun medewerking. Daarnaast willen wij een dankwoord richten tot onze scriptiebegeleidster Kristien Hepping, die ons met haar feedback en enthousiasme telkens weer het goede spoor op wist te leiden.

Wij hopen dat ons onderzoek inzicht verschaft in de mate waarin ouders participeren tijdens een OTS-zitting en dat ons artikel aanstoot zal geven tot verder onderzoek.

Maxine van Aert

Helen Goemans

Sabrina Kerkhof

Debora van der Veen

5 juni 2013

Samenvatting

Inleiding: Er is onderzoek gedaan naar de participatie van ouders tijdens OTS-zaken en daarbij is onderscheid gemaakt tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Hierbij is gekeken naar de gelegenheid tot participatie van ouders en de manier van communiceren van rechter naar ouders.

Methode: Dit onderzoek is uitgevoerd middels het bijwonen van 40 OTS-zaken in de rechtbank Rotterdam. De observaties zijn uitgevoerd door middel van een gestructureerde observatielijst. Het onderzoek is voornamelijk kwalitatief van aard.

Resultaten: Ouders zijn ten opzichte van de duur van de gehele zaak gemiddeld langer aan het woord bij eerste OTS-zaken dan bij verlengingszaken, ongeacht of één of beide ouders aanwezig zijn. Wanneer een kind of advocaat aanwezig is, wordt de spreektijd van ouders ten opzichte van de duur van de zaak minder, zowel bij eerste OTS-zaken als verlengingszaken. De houding van ouders en de mogelijke invloed hiervan op de spreektijd van ouders, verschilt niet tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. In verlengingszaken wordt een enkele keer gebruik gemaakt van jargon en afkortingen, bij eerste OTS-zaken wordt daar geen gebruik van gemaakt. In de helft van de zaken wordt het begrip van ouders getoetst door de rechter. Gesprekstechnieken worden veel gebruikt, behalve de techniek van het complimenteren.

Conclusie: Bij eerste OTS-zaken is meer gelegenheid tot participatie dan bij verlengingszaken. Als gekeken wordt naar de communicatie van rechter naar ouders, wordt er weinig verschil gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Over het algemeen kan echter gezegd worden dat ouders actief kunnen participeren bij alle OTS-zaken.

Kernwoorden: OTS-zaak, ouders, participeren, rechtszaak, rechter, gelegenheid, communicatie.

Participatie van ouders tijdens de OTS-zitting

In de 19^e eeuw groeiden de zorgen over het gebrek aan opvoedkunde van ouders. Wat opviel was dat kinderen op de lagere school vaak onverzorgd, slecht gevoed en slecht opgevoed waren. Ouders konden hun taken en verantwoordelijkheden voor de zorg van hun kinderen blijkbaar niet meer aan. Door deze schokkende ontwikkelingen werden tientallen tehuizen en gestichten opgericht om kinderen te kunnen opvangen (Kruithof, 2008 a). Echter, deze tehuizen en gestichten konden het gezinsleven niet evenaren. Daarnaast betekende het plaatsen van een jongere in een tehuis of gesticht een verstoring van het voor hem vertrouwde levensritme (Weijers, 2007). Een bijkomend probleem was ook nog dat de kinderen op ieder moment weggehaald konden worden door hun ouders. De reden hiervoor was dat er geen wettelijke grondslag was voor de particuliere kindbescherming. De vraag naar een wettelijke regeling was daarom groot en in 1901 werden de kindervetten goedgekeurd (Bennet, Hart, & Svevo-Cianci, 2009; Kruithof, 2008 a). De belangrijkste maatregelen betroffen de ontheffing en de ontzetting van ouders uit de ouderlijke macht. Kinderen konden van nu af aan door de staat beschermd worden. De 20ste eeuw wordt door de toegenomen aandacht voor het kind ook wel aangeduid als 'de eeuw van het kind' (Kruithof, 2008 a).

Ontzetting en ontheffing uit de ouderlijke macht worden vaak als te drastische maatregelen ervaren omdat het ouderlijk gezag hiermee geheel ontnomen wordt (Bruning, 2002). Vanwege deze weerstand is er een lichtere maatregel in het leven geroepen, welke ouders in het gezag beperken. In 1921 werd de ondertoezichtstelling (OTS) ingevoerd en werden er speciale kinderrechters aangesteld. Bij de oplegging van een OTS moet er sprake zijn van een situatie, waarbij het kind dusdanig opgroeit dat het met psychische of lichamelijke ondergang bedreigd wordt (Kruithof, 2008 a). De staat heeft dan de plicht, volgens de Nederlandse wet en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) om in te grijpen (De Graaf, 2008). Door de invoering van de OTS en het aanstellen van speciale rechters werd het jeugdrecht voorzien van een pedagogisch karakter en werd het belang van het kind vooropgesteld. De kinderrechter oordeelde niet alleen over jeugdbeschermingsmaatregelen, maar hij was ook verantwoordelijk voor de uitvoering van deze maatregelen. Hierbij was de kinderrechter degene die de instanties, die zich bezig houden met ondertoezichtstellingen, aanstuurde en hij fungeerde voor de ouders als aanspreekpunt voor alles wat met de OTS te maken had. Deze functie, van zowel het beoordelen als uitvoeren van de OTS-maatregel, is echter in strijd met het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter. Hierdoor mocht de kinderrechter vanaf 1995 alleen nog maar beslissen over de zaken welke aan hem werden voorgelegd en was hij niet langer bij de uitvoering betrokken (Verberk & Fuhler, 2006; Bruning, 2004; Bruning, 2007; Vogels, 2009).

Een OTS kan alleen uitgesproken worden na een ingezonden verzoekschrift welke is ingediend door de juridische ouder of een ander die het kind feitelijk verzorgt of opvoedt, de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) of het openbaar ministerie (OM) (Janssen, 2011; Kalverboer, 1996). Het verzoek wordt behandeld in een rechtszitting achter gesloten deuren. Tijdens deze zitting worden alle betrokkenen in de gelegenheid gesteld hun mening te geven. Vrijwel altijd doet de rechter direct na de zitting uitspraak op basis van informatie uit het dossier en alle verklaringen van de aanwezigen (Van der Linden, Ten Siethoff, & Zeijlstra- Rijpstra, 2009). Wanneer het verzoek tot een OTS wordt gehonoreerd door de rechter, wordt er een gezinsvoogd aan het gezin toegewezen (Van Raak-Kuiper, 2010). Een gezinsvoogd, vaak afkomstig van Bureau Jeugdzorg, houdt toezicht op het kind en biedt zowel het kind, als de ouders steun. De gezinsvoogd brengt de sterke- en zorgpunten van het gezin in kaart en stelt aan de hand hiervan een plan op (Lever, Bijl, & Van der Steege, 2011). Het gezag van de ouders wordt dus beperkt en de ouders moeten de aanwijzingen van de gezinsvoogd opvolgen (Dickscheit & Blommert, 2009). Het doel van de OTS is uiteindelijk dat de ouders zelf weer in staat zijn hun kinderen op te voeden (Vogels, 2009). Vanwege dit doel is de maatregel van tijdelijke aard. De kinderrechter is bevoegd de maatregel voor maximaal één jaar op te leggen. Na afloop van de maatregel wordt bekeken hoe de situatie er in het gezin voor staat. In het geval dat er nog steeds sprake is van een bedreigende situatie voor het kind, kan de kinderrechter, op verzoek, de OTS telkens met maximaal één jaar verlengen. Dit verzoek wordt gedaan door Bureau Jeugdzorg, de ouder, de RvdK of het OM (Janssen, 2011; Verberk & Fuhler, 2006). In principe wordt een OTS in de thuissituatie uitgevoerd, maar indien noodzakelijk kan een minderjarige ook dag en nacht uit huis geplaatst worden. Een nadeel hiervan betreft het straffende karakter van de maatregel ten opzichte van de minderjarige. Deze maatregel moet dus slechts in uiterste gevallen worden opgelegd. In de meeste gevallen zal er in eerste instantie een OTS worden opgelegd (Vlaardingerbroek, 2011).

Uit onderzoek van De Savornin Lohman, Bruning, Goderie, Nieborg en Steketee (2000) is gebleken dat ongeveer twee derde van de ouders die met een OTS te maken heeft, het eens is met deze maatregel. Dit in de hoop dat het thuis beter zal gaan of uit angst dat ze anders hun kind kwijt raken. Echter, één derde van de ouders blijkt het dus niet eens te zijn met een OTS. Daarbij zijn er ook maar weinig ouders die na de zitting inzien dat een OTS effecten heeft voor zowel hun kind, als henzelf. Dit kan echter als een kwalijke zaak gezien worden. Een belangrijk onderdeel voor het verbeteren van de ontwikkeling van het kind is namelijk het accepteren van de uitspraak van de rechter (Tyler, 1990). De zitting is dus een belangrijke spil in de mate van tevredenheid en acceptatie van de OTS bij ouders. Tevens blijkt dat ouders de uitspraak beter kunnen accepteren als zij invloed op de procedure kunnen uitoefenen (Barendrecht & Klijn,

2004). Echter, uit onderzoek van Peterson-Badali en Broeking (2010) is gebleken dat ouders vaak moeilijk kunnen participeren tijdens een rechtszitting. Ouders zijn vaak passief en kunnen hun gedachten vaak niet goed verwoorden. Daarnaast zorgt de aanwezigheid van andere betrokkenen in de rechtszaal dat ouders minder gaan spreken (Peterson-Badali & Broeking, 2010). Bovenstaande conclusie is echter getrokken uit onderzoek naar strafrechtelijke zaken, terwijl dit onderzoek gebaseerd is op OTS-zaken, welke civielrechtelijk genoemd worden. De vraag die dus centraal staat in dit onderzoek luidt: *'In hoeverre kunnen ouders participeren tijdens eerste ondertoezichtstelling-zaken en in hoeverre tijdens zaken voor de verlenging van een ondertoezichtstelling?'* Om deze vraag te beantwoorden zijn er twee deelvragen opgesteld, namelijk: *'In hoeverre worden ouders in de gelegenheid gesteld om te participeren tijdens eerste OTS-zaken en verlengingszaken?'* en *'Hoe verloopt de communicatie van de rechter naar de ouders tijdens eerste OTS-zaken en verlengingszaken?'*.

Gelegenheid tot participatie

Eerder werd al genoemd dat ouders de uitspraak van de rechter beter accepteren als zij invloed hebben kunnen uitoefenen op de procedure (Barendrecht & Klijn, 2004). Een ander belangrijk aspect hierbij is het beschouwen van de procedure als een eerlijk proces. Om dit te bewerkstelligen is het belangrijk te kijken naar de communicatie van zowel rechter naar ouders, als van ouders naar rechter. Het is dus ook belangrijk dat een rechter luistert naar ouders en dat hij hen de gelegenheid geeft hun verhaal te doen (Schreiber, Fuller, & Pacey, 2013). Hierdoor moet de spanning voor ouders zoveel mogelijk beperkt worden (Delfos, 2011). Wat betreft het gevoel een eerlijk proces te hebben gehad, kunnen drie aspecten van communicatie onderscheiden worden (Ippel & Heeger-Hertter, 2006).

Het eerste aspect dat onderscheiden wordt is het aspect 'rechtvaardigheid', welke over de mogelijkheid gaat dat ouders voldoende aan het woord komen en in de gelegenheid worden gesteld om hun eigen standpunt in te brengen. De rechter is onbevooroordeeld en de wet biedt de mogelijkheid om de zaak opnieuw aan een andere rechter voor te leggen (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Ook Fuimano (2004) noemt het belang van het luisteren met een open houding, zonder vooroordelen over persoon of verhaal. Het eigen perspectief moet zo veel mogelijk worden uitgeschakeld om tot een rechtvaardige communicatie te komen.

Het tweede aspect, 'respectvol' verwijst naar de wijze waarop de rechter de ouders benadert. Om ouders het gevoel te geven dat er met begrip en respect naar hen geluisterd wordt, is aandacht gevend gedrag van de rechter belangrijk (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Dit kan worden bewerkstelligd door gelaatsuitdrukking en oogcontact, waaruit opgemaakt kan worden of iemand geïnteresseerd is. Met aanmoedigende

gebaren, zoals hoofdknikken en ondersteunende handgebaren kan de rechter zijn aandacht laten blijken en de ouder stimuleren verder te praten (Lang & Van der Molen, 2011). Tevens is het ook van belang dat men niet onderbroken wordt, zodat het hele verhaal verteld kan worden (Fuimano, 2004). Deze punten kunnen ouders het gevoel geven gerespecteerd te worden. Ook het onderzoek van Bhasker (2010) is hierbij interessant, daaruit blijkt namelijk dat men beter bij de belevingswereld van de ander kan aansluiten, wanneer er goed wordt geluisterd. In het benaderen van ouders, is het goed om aan te sluiten bij de belevingswereld en komt het dus ook hier weer aan op goed luisteren door de rechter.

Het derde aspect tenslotte, het aspect 'informatie', gaat over het feit of ouders uitleg over het verloop van de procedure krijgen en inzicht in het hoe en waarom van zaken die aan de orde komen (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Tyler (1990) vindt het eveneens belangrijk dat een rechter uitlegt hoe de procedure zal gaan werken, wat de motivatie van de beslissing is en wat het doel van de beslissing is. Met name over wat een OTS inhoudt, zijn nog wel eens slechte en vage voorstellingen bij ouders. Uit onderzoek is gebleken dat ouders vaak denken dat ze zelf alle zeggenschap over de verzorging en opvoeding van hun kind behouden. De gezinsvoogd wordt dan beschouwd als iemand die hen ten dienste staat (Clemens Schröner, Rijksen, & Stolp, 1971). Dit is echter niet in het belang van het kind, immers een kind wordt mede onder toezicht gesteld omdat er ondersteuning voor de ouders nodig is. Het is daarom belangrijk dat ouders weten wat de bedoeling is, zodat ze mee kunnen werken aan de OTS en de OTS de meest gunstige uitkomsten voor het kind zal hebben (Tyler, 1990).

Communicatie

Al is een OTS-maatregel de lichtste kinderbeschermingsmaatregel die door de kinderrechter kan worden opgelegd, het blijft een aangrijpende maatregel voor het gezin. Communicatie is daarom een belangrijk aspect tijdens de rechtszaak, zoals bij gelegenheid tot participatie al bleek. Wanneer er eenmaal een verzoek tot een OTS-maatregel wordt ingediend, hebben ouders vaak geen weet van juridische regels. Sterker nog, voordat zij naar de zitting komen, hebben zij een weinig concrete voorstelling van wat de zitting inhoudt (Schuytvlot, 1999). Garfinkel en Nelson (2004) geven aan dat ouders in strafrechtelijke zaken verward kunnen zijn over hoe alles in de rechtszaal werkt. Dit vormt een goede reden voor de rechter om aan het begin van de zitting de aanwezigen en hun functies te benoemen. Tevens vindt er aan het begin van de zitting bijna altijd een inleidend verhaal plaats, waarin de rechter duidelijkheid probeert te scheppen voor de ouders. Uit de interviews welke Van der Linden en Holtkamp (2010) hebben afgenomen tijdens hun onderzoek blijkt echter dat veel ouders dit verhaal als een standaardverhaal zonder veel inhoud zien, wat geen duidelijkheid schept. Een mogelijke

verbetering zou het persoonlijk maken van deze inleiding kunnen zijn. Ouders krijgen hierdoor het gevoel serieuzer genomen te worden (Van der Linden & Holtkamp, 2010).

Tevens blijkt dat het gebruik van woorden die specifiek tot het juridische werkveld behoren, ook wel jargon genoemd, in de rechtszaal niet bevorderlijk werkt voor de interactie met ouders (Weijers, 2004). Volgens Lawson (1980, zoals geciteerd in Blois, Laseur, van der Linden, & Rayhi, 2010) wordt het vooral gebruikt door professionals, zoals de rechter of advocaat, om zich te onderscheiden van de leken en om indruk op hen te maken. Wanneer de rechter echter veel jargon gebruikt, zal het betrokken gezin minder binding voelen en zelfs een gevoel van onrecht kunnen ervaren. Dit gevoel zou in sommige gevallen kunnen leiden tot het weigeren van medewerking aan het proces (Smith, 1985; Liefwaard, Rap, & Weijers, 2010).

Zoals al eerder genoemd is het belangrijk dat ouders het gevoel krijgen, betrokken te zijn bij de rechtszaak. Naast Ippel en Heeger-Hertter (2006) hebben ook Forrester, Kershaw, Moss en Hughes (2008) onderzoek gedaan naar het verbeteren van communicatie tussen ouders en hulpverleners. Zij hebben hiervoor vijf voorwaarden opgesteld. Allereerst is het tonen van empathie een belangrijke voorwaarde. Een persoonlijke benadering van de kinderrechter geeft ouders het gevoel dat ze serieus genomen worden (Schuytplot, 1999). Ten tweede is het afwisselen van gesloten en open vragen een goede methode bij het communiceren met ouders. Een derde voorwaarde betreft het gebruik van reflectie. Hiermee wordt het reflecteren van gevoel of bedoelingen van ouders bedoeld. Dit helpt tevens de rechter om het gesprek direct te controleren. Ten vierde moet de rechter niet schromen twijfels of bezorgdheden te uiten naar ouders toe. Hiermee wordt duidelijkheid geschept naar ouders over de situatie waarin zij zich bevinden. Het is echter niet de bedoeling dat de rechter alleen negatieve punten aanhaalt, daarom is de vijfde voorwaarde dat de rechter ook stilstaat bij positieve en sterke punten van ouders (Forrester, Kershaw, Moss, & Hughes, 2008). Daarnaast is het voor een actieve participatie belangrijk dat de rechter continue controleert of ouders begrijpen wat er gezegd wordt. Ten slotte dient de rechter zijn uitspraak voor ouders duidelijk te motiveren (Liefwaard, Rap, & Weijers, 2010).

Ondanks vele pogingen van het verbeteren van de communicatie tussen ouders en hulpverleners willen instanties die handelen in belang van het kind niet veel met ouders van doen hebben, zo blijkt uit onderzoek. Deze instanties zijn op gedwongen medewerking aangewezen. Ouders voelen zich op hun beurt niet altijd geholpen door deze instanties (Kruithof, 2008 b). Er is bijna vanzelfsprekend sprake van concurrentie en wantrouwen tussen ouders, kinderen en hulpverleners. In de ogen van hulpverleners zijn ouders vaak geneigd tot toegeeflijkheid, waarmee zij de kinderen bederven. Volgens hulpverleners treden zij niet in het belang van hun kind(eren) op. Ouders zien hulpverleners daarentegen als kinderdieven, die zich ten onrechte met hun kinderen

bemoeien. Kinderen kiezen over het algemeen partij voor hun ouders, uit loyaliteit. Daarmee wordt de kindbescherming een gecompliceerde aangelegenheid, waarin verschillende belangen vaak haaks op elkaar komen te staan (Kruithof, 2008 b).

Om het belang van het kind in eerste ogenschouw te nemen is het dus belangrijk dat de rechter goed communiceert naar ouders toe zodat er begrip omtrent het kind en de situatie wordt geschept. Daarnaast is het in het belang van het kind dat ouders zoveel mogelijk kunnen participeren, omdat zij de uitspraak op deze manier beter zouden kunnen accepteren. Deze acceptatie werkt bevorderlijk op de ontwikkeling van het kind, zo is uit onderzoek gebleken.

Methode

In de onderstaande tekst zal de methode welke is gebruikt bij het onderzoek verder worden toegelicht. Eerst wordt er een beschrijving gegeven van de steekproef. Vervolgens wordt het meetinstrument beschreven en wordt er verteld over de onderzoeksprocedure en manier van dataverzameling. Ten slotte wordt ingegaan op de dataverwerking en analyse.

Beschrijving steekproef

Bij dit onderzoek was er sprake van een relatief kleine steekproef. De steekproef die voor dit onderzoek is gebruikt is een selecte steekproef. Bij een selecte steekproef worden de proefpersonen gekozen aan de hand van bepaalde criteria (De Laet, Offermans, & Toye, 2007). Binnen dit onderzoek is slechts op een aantal van tevoren vastgestelde dagen geobserveerd en er was toestemming nodig. Hierdoor hadden de OTS-zaken geen gelijke kans aan het onderzoek mee te doen. Om deze reden zijn de resultaten niet te generaliseren.

Binnen dit onderzoek zijn er 40 zaken geobserveerd waarvan 16 eerste OTS-zaken en 24 verlengingszaken. De onderzoeksgroep bestaat uit 58 ouders en 13 rechters. Onder de ouders waren 39 vrouwen en 19 mannen. Moeders zijn vaker aanwezig bij de rechtszaken dan vaders (zie tabel 1). Zoals hierboven te zien is, resulteert dit in een wat ongelijke verdeling van geobserveerde mannen en vrouwen. Ook onder de rechters was de verdeling ongelijk, namelijk twee mannen tegenover elf vrouwen.

Tabel 1

Aantal keer vader of moeder aanwezig bij een zaak.

	Aanwezigheid moeder	Aanwezigheid vader	Aanwezigheid totaal
Alleen	21	1	22
Samen	18	18	18
Totaal	39	19	40

NB: Samen staat hier dubbel in. Dit omdat het getal 18 zowel bij het totaal aantal keer een moeder als bij het totaal aantal keer een vader opgeteld moet worden om tot het totaal aantal keer moeder of vader aanwezig te komen.

Tijdens de behandeling van de zaken, bleek dat bij minstens 29 van de geobserveerde zaken, ouders niet meer bij elkaar zijn (zie tabel 2). Bij 6 van de geobserveerde zaken zijn ouders nog wel bij elkaar. Er blijven een aantal zaken over waar de observatoren geen duidelijk beeld kregen van de huidige relatiestatus van ouders.

Tabel 2

Relatiestatus van ouders per geobserveerde zaak.

	Aantal zaken
Gescheiden	29
Bij elkaar	6
Relatiestatus onbekend	5
Totaal	40

Beschrijving meetinstrument

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve dataverzamelingmethoden, waarbij de focus heeft gelegen op kwalitatief onderzoek. De observaties zijn verricht aan de hand van een observatielijst, welke een kwalitatief deel (beschrijvende componenten) en een kwantitatief deel bevat (scores op een vijfpunts- of driepuntsschaal). De observatielijst bevat ten eerste algemene zaken omtrent de zitting, zoals de aanwezigen en wat voor een soort zaak het betreft. Ook wordt er een schets van de zitplaats van de aanwezigen en gegevens omtrent de ouders en het desbetreffende kind gegeven. Zie ook bijlage 1 voor de observatielijst zoals deze is gebruikt.

Door middel van de observatielijst wordt getracht om de deelvragen en de hoofdvraag te beantwoorden. Gezien de begrippen in de deelvragen een breed kader

omvatten, zullen deze begrippen hieronder nader geoperationaliseerd worden. Hoewel deelvraag één over de gelegenheid tot participatie lijkt op de hoofdvraag naar de participatie, is er toch een verschil. Onder het begrip 'participeren' uit de hoofdvraag vallen meerdere aspecten van communicatie die indirect bijdragen aan de participatie van ouders zoals de gelegenheid die de rechter geeft voor vragen en de manier van spreken door de rechter. Met gelegenheid tot participatie wordt de spreektijd in verhouding tot de totale duur van de zaak bedoeld. Daarbij zijn factoren bekeken die daar mogelijk invloed op hebben, namelijk de burgerlijke staat van ouders, de initiatiefneming van ouders, de gesprekstechnieken van de rechter, de participatie van advocaat en kind en de houding van ouders. Voor het meetbaar maken van de houding van ouders is in bijlage 2 een operationalisatie te vinden.

Bij deelvraag twee komt het begrip communicatie ter sprake. Onder communicatie valt onder andere de uitleg die de rechter geeft aan het begin van de zaak. Wanneer een zaak begint, kan de rechter aangeven wie er allemaal aanwezig zijn en wat de functie van de aanwezige partijen is. Ook kan de reden voor de rechtszaak worden gegeven en worden toegelicht waarom ouders zijn opgeroepen. De manier van uitleg en van spreken is hier van belang. Door middel van de uitleg kunnen ouders meteen duidelijkheid krijgen over hoe de zaak in elkaar steekt. Een ander onderdeel, welke is ondergebracht bij communicatie, is het taalgebruik van de rechter. Met taalgebruik wordt het eventuele gebruik van vaktermen of jargon bedoeld. Onder moeilijk taalgebruik valt ook het gebruik van afkortingen van bijvoorbeeld instanties. Als derde valt onder het begrip communicatie, de manier van spreken van de rechter. Hierbij is gekeken naar het tempo en volume waarop de rechter spreekt. Als vierde is er gekeken naar het toetsen van het begrip van ouders door de rechter. Ten slotte is er gekeken naar de verschillende gesprekstechnieken welke de rechter gebruikt.

Onderzoeksprocedure en dataverzameling

De 40 zaken zijn in duo's geobserveerd bij de rechtbank, vestiging Rotterdam. Deze vestiging heeft op meerdere dagen in de week OTS-zittingen. Hierdoor is het mogelijk geweest dat beide duo's, in totaal twaalf dagen hebben geobserveerd. De observaties hebben voor een groot deel plaatsgevonden in maart 2013, zodat er in april 2013 genoeg tijd was voor het verwerken van de resultaten.

Aan het observeren zitten een aantal consequenties vast. Wanneer vanuit een ethische invalshoek naar het meetinstrument gekeken wordt, kan gesteld worden dat observaties nogal belastend kunnen zijn voor ouders. Iedereen verdient een zekere mate van privacy en men kan zich afvragen of deze privacy geschonden wordt door het observeren in de rechtszaal. Voorafgaand aan de observaties is er een brief naar de procesdeelnemers gestuurd om hen te informeren over het onderzoek en de

aanwezigheid van de observanten. Aan het begin van elke zaak werd ouders de mogelijkheid geboden om de observatoren te weigeren in de rechtszaal. Wanneer er geobserveerd mocht worden, gaven ouders daarbij toestemming tot inbreuk op hun privacy. Daarnaast zijn de gegevens anoniem verwerkt.

Dataverwerking en analyse

De gelegenheid tot participatie is gemeten aan de hand van event-sampling (Reis & Gable, 2000). Dit houdt in dat de tijd dat ouders aan het woord waren, is gemeten. In het onderzoek is gekeken naar verschillende factoren tijdens een rechtszaak die mogelijk invloed zouden kunnen hebben op de spreektijd in verhouding met de totale duur van de zaak. Onder deze factoren vallen bijvoorbeeld de aanmoediging door de rechter, de aanwezigheid van een advocaat of kind en de houding die ouders aannemen tijdens de zaak.

De communicatie van de rechter is onderzocht aan de hand van de uitleg aan het begin van de zitting, jargongebruik en gebruik van afkortingen, de toetsing van het begrip van de ouders door de rechter, de manier van spreken door de rechter en de gesprekstechnieken die de rechter gebruikte. Deze onderdelen zijn gemeten op de drie- of vijfpuntsschaal. Het gebruik van afkortingen, jargon en gesprekstechnieken is ook door middel van turven gemeten.

Er heeft een analyse van het onderzoek plaatsgevonden betreffende de betrouwbaarheid en de validiteit. De betrouwbaarheid van het gekozen meetinstrument gaat vooral over de interobservatorbetrouwbaarheid. Dit houdt in dat verschillende personen dezelfde resultaten vinden (De Kruif et al., 2007). Mede door een andere interpretatie van de opdracht of andere persoonlijke kenmerken kan deze betrouwbaarheid worden aangetast. Door twee observatoren dezelfde situatie te laten beoordelen en door de structuur van de observatielijst wordt verwacht dat de interobservatorbetrouwbaarheid van dit onderzoek zo hoog mogelijk zal zijn.

Wat betreft de validiteit is er onderscheid gemaakt in zowel de interne als externe validiteit. De interne validiteit gaat om het principe van 'meten wat je beoogt te meten' (Burns & Bush, 2011). Door de te meten begrippen uit de deelvragen te operationaliseren, is er een beter beeld van de beoogde meting verkregen. Hierdoor is het mogelijk dat de validiteit stijgt. De deelvragen zijn in dit geval al afgeleid van de geoperationaliseerde observatielijst, dus de verwachting is dat de interne validiteit van dit onderzoek goed is. De externe validiteit, ofwel de generaliseerbaarheid, van dit onderzoek is echter laag, gezien er slechts in één rechtbank is geobserveerd.

Ten slotte kan worden gezegd dat dit onderzoek zowel wetenschappelijk als maatschappelijk relevant is. Op wetenschappelijk gebied is er namelijk nog weinig bekend over participatie van ouders bij OTS-zaken. Een actieve participatie van ouders is

van belang voor de maatschappelijke relevantie. Rechters kunnen dan de meest weloverwogen uitspraak doen. Daarnaast kan participatie van ouders helpen bij de acceptatie van het oordeel van de rechter. Wanneer de ouders de OTS accepteren, kan dit de uitvoering van deze maatregel verbeteren en daarmee ook de situatie van het kind.

Resultaten

Om een idee te krijgen van de context waarin de resultaten verkregen zijn, volgen eerst algemene zaken omtrent een OTS-zaak. Daarna worden de resultaten weergegeven voor de gelegenheid tot participatie van ouders gedurende eerste OTS-zaken en verlengingszaken en vervolgens de resultaten met betrekking tot communicatie naar ouders toe voor zowel eerste OTS-zaken als verlengingszaken.

Wanneer over ouders wordt gesproken, worden hiermee alle geobserveerde ouders bedoeld, zowel bij zaken waar één ouder aanwezig is als bij zaken waarbij twee ouders aanwezig zijn. Wanneer over specifieke rechters wordt gesproken, worden deze rechters om privacy redenen niet bij naam vermeld, maar krijgen zij allen een letter toebedeeld.

Algemene zaken omtrent de OTS-zaak

De 40 geobserveerde OTS-zaken zijn op zitting behandeld bij dertien verschillende rechters. Wanneer een kind van 12 jaar of ouder aanwezig is, krijgt het de gelegenheid om voorafgaand aan de zaak alleen naar binnen te gaan voor een kinderverhoor. In vijf van de acht zaken waar een kind aanwezig was, vertegenwoordigde een advocaat het kind. Deze vijf zaken betreffen dan ook onder andere een verzoek tot gesloten jeugdzorg. Na het eventuele kinderverhoor, komen de andere genodigden binnen. Bij acht zaken bleef het kind aanwezig in de zaal gedurende de zaak (zie tabel 3), in de overige geobserveerde zaken nam het kind niet deel aan de rechtszaak.

Tabel 3

Aantal eerste OTS-zaken en verlengingszaken per aanwezige

Aanwezige	Eerste OTS	Verlenging OTS	Totaal
Alleen moeder	6	15	21
Advocaat moeder	4	9	13
Alleen vader	-	1	1
Advocaat vader	-	-	-
Beide ouders	10	8	18
Advocaat beide ouders	2	4	6
Kind	4	4	8
Advocaat kind	2	3	5
RvdK	16	4	20
BJZ	16	24	40
Overig	5	4	9

NB: Advocaat beide ouders: hierbij worden beide ouders vertegenwoordigd door een advocaat, ongeacht of het één advocaat is voor beide of beide ouders een eigen advocaat hebben. Het getal staat voor het aantal zaken waarbij beide ouders door een advocaat worden vertegenwoordigd, niet voor het aantal advocaten.

Vooraan in de zittingzaal bevindt zich een lange tafel, waarachter de rechter en de griffier zitten, beiden gekleed in een zwarte toga en witte bef. Daarvoor staan twee tafels, één links en één rechts. Vanuit achter in de zaal gezien, nemen de ouders en hun eventuele kind en advocaat rechts plaats en links neemt de verzoekende partij, dus de RvdK en/of een (vervangende) gezinsvoogd van BJZ of de WSG plaats. Een tolk zit naast of voor de ouders. In tabel 3 zijn de aanwezigen en het aantal zaken met deze aanwezigen weergegeven. Verder kwam het voor dat er twee mensen van de RvdK en/of BJZ aanwezig waren bij één zaak. Onder de overige aanwezigen vallen onder andere een tolk, begeleider, therapeut, opa en oma en vriendin van een moeder.

Nadat iedereen zijn plaats heeft ingenomen, heet de rechter iedereen welkom. Vervolgens leidt de rechter de behandeling van het verzoek door het woord te geven aan de verzoekende partij om het verzoek nader toe te lichten. Daarna draagt de rechter het woord over aan ouders en/of hun advocaat. Nadat iedereen aan het woord is geweest, is er nog ruimte om op elkaar te reageren. Vervolgens doet de rechter, wanneer iedereen gehoord is en niets meer heeft toe te voegen, aan de hand van hetgeen hij/zij gehoord heeft en aan de hand van het dossier meestal direct uitspraak.

De gelegenheid tot participatie van ouders

Met de gelegenheid die ouders krijgen om te spreken, wordt tevens gekeken naar welke factoren daar mogelijk invloed op hebben. Zoals eerder benoemd wordt met gelegenheid tot participatie de spreektijd in verhouding tot de totale duur van de zaak bedoeld.

Tabel 4 laat zien dat de gemiddelde duur van een OTS-zaak 22 minuten en 20 seconden was. Hierbij is een eventueel kinderverhoor vooraf niet meegenomen. Ouders waren van deze 22 minuten en 20 seconden gemiddeld 4 minuten en 51 seconden aan het woord. Gemiddeld waren ouders 23,2% van de tijd van de zaak aan het woord. Zoals in tabel 4 ook te zien is, is het gemiddelde van de duur van een OTS-verlengingszaak 23 minuten en 24 seconden, uiteenlopend van 8 minuten tot 54 minuten (bijlage 3). Een OTS-verlengingszaak duurde gemiddeld iets langer dan een eerste OTS-zaak, die namelijk 20 minuten en 45 seconden duurde, uiteenlopend van 7 minuten tot 33 minuten (bijlage 3). Ouders waren echter wel meer aan het woord wanneer het een eerste OTS betrof, namelijk gemiddeld 27,0% van de tijd van een zaak. Bij een verlengingszaak was dit gemiddeld slechts 20,6%. De percentages lopen uiteen van 5,7% tot 60,8% bij een eerste OTS en van 1,2% tot 54,7% bij een verlenging (bijlage 3).

Tabel 4

Gemiddelde duur van de zaak afgezet tegen gemiddelde spreektijd van ouder(s) bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Aantal zaken	Gemiddelde duur zaak (min:sec)	Gemiddelde spreektijd (min:sec)	Gemiddelde verhouding spreektijd/duur zaak
Eerste OTS	16	20:45	5:46	27,0%
Verlenging OTS	24	23:24	4:14	20,6%
Totaal	40	22:20	4:51	23,2%

NB: Voor elke zaak is de verhouding van de spreektijd afgezet tegen de duur van de zaak: (spreektijd ouder(s)/duur zaak) x 100.

De aanwezigheid van één of beide ouders, ongeacht de burgerlijke staat van de ouders, laat een verschil zien in de mate van participatie dat ouders hebben tijdens een OTS-zaak. In tabel 5 is te zien dat zowel bij een eerste OTS-zaak als bij een verlengingszaak, twee ouders naar verhouding met de duur van de zaak meer spreektijd hebben dan één ouder. Zo spreken twee ouders bij een eerste OTS gezamenlijk gemiddeld 29,1% van de tijd, uiteenlopend van 5,7% tot 60,8%, terwijl één ouder bij een eerste OTS 23,5% van de tijd sprak. Dit liep dan uiteen van 8,6% tot 37,9%. Ook bij een verlengingszaak was dit verschil zichtbaar, hier spraken twee ouders gezamenlijk

gemiddeld 22,7% van de tijd, uiteenlopend van 4,7% tot 45,5%. Één ouder sprak echter slechts 19,5% van de duur van de zaak, dit loopt uiteen van 1,2% tot 46,5% (zie ook bijlage 3).

In tabel 5 is ook onderscheid te zien in de mate van participatie van ouders als de burgerlijke staat wordt meegenomen. Opvallend is dat zowel bij eerste OTS-zaken als bij verlengingszaken ouders meer spreken als ze gescheiden of uit elkaar zijn in vergelijking met wanneer ouders samen of gehuwd zijn. Zo laat tabel 5 een verhouding van spreektijd en duur van de zaak van 34,4% tegenover 21,2% zien en 24,9% tegenover 7,5%. Bij ouders die gehuwd of samen zijn, is er echter slechts één verlengingszaak meegenomen.

Tabel 5

Gemiddelde duur van de zaak afgezet tegen de gemiddelde spreektijd van ouder(s) bij aanwezigheid één of twee ouder(s), samen of uit elkaar

	Aantal zaken	Gemiddelde duur zaak (min:sec)	Gemiddelde spreektijd (min:sec)	Verhouding spreektijd/duur zaak
Één ouder eerste OTS	6	15:19	3:34	23,5%
Beide ouders eerste OTS	10	24:00	7:05	29,1%
Samen/gehuwd	4	19:00	4:05	21,2%
Gescheiden/uit elkaar	6	27:20	9:05	34,4%
Één ouder verlenging OTS	16	21:24	3:27	19,5%
Beide ouders verlenging OTS	8	27:29	5:46	22,7%
Samen/gehuwd	1	28:00	2:06	7,5%
Gescheiden/uit elkaar	7	27:26	6:17	24,9%

NB: Wanneer beide ouders aanwezig waren, kregen ze beide gelegenheid om iets te zeggen, ongeacht of ze samen waren of uit elkaar.

Woord op eigen initiatief of door de rechter gegeven

Participatie kan op eigen initiatief of er kan expliciet gelegenheid voor worden gegeven. In tabel 6 is te zien dat er per rechtszaak gemiddeld vaker het woord aan ouders wordt gegeven dan dat ouders zelf het initiatief nemen om iets te zeggen.

Tabel 6

Gemiddeld aantal keer dat het woord is gegeven en genomen door ouder(s) bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Woord gegeven	Eigen initiatief
Ouder(s) eerste OTS	3,44	1,00 (0,44)
Ouder(s) verlenging OTS	2,87	0,38

NB: Het getal tussen haakjes (0,44) is het eigen initiatief bij eerste OTS zonder zaak 38.

De rechter geeft het woord door vragen te stellen als: "Wat vindt u ervan?", "Wilt u nog reageren?", "Was dat alles?", "Wat vindt u dat er moet gebeuren?". Als er een advocaat aanwezig is, vraagt de rechter vaak eerst: "Wilt u eerst zelf reageren of de advocaat?". Ouders tonen eigen initiatief door vragen als: "Mag ik nog wat vragen?" en "Ik wil nog wel iets anders zeggen".

Opvallend is dat ouders vaker zowel het woord krijgen als het woord nemen bij eerste OTS-zaken in vergelijking met verlengingszaken. Het verschil in het eigen initiatief nemen tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken wordt beïnvloed door zaak 38 (zie bijlage 4). Tijdens deze eerste OTS-zaak waren een moeder en oma erg boos op elkaar, waardoor zij 9 keer op elkaar reageerden voordat de rechter tussenbeide kwam. Als deze zaak wordt weggelaten, is het eigen initiatief bij eerste OTS-zaken 0,44.

Gesprekstechnieken rechter

Naast het geven van beurten door de rechter, maakt de rechter ook gebruik van gesprekstechnieken om ouders aan te moedigen hun mening te geven (zie tabel 7).

Tabel 7

Gebruikte gesprekstechnieken om ouder(s) aan te moedigen te spreken bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Open vragen	Gesloten vragen	Ouder(s) uit laten praten	(Non-) verbaal aanmoedigen tot spreken
Gemiddelde per eerste OTS	1,31	1,25	1,69	1,50
Gemiddelde per verlengde OTS	1,21	1,17	1,75	1,71
Totaal gemiddelde	1,25	1,20	1,73	1,63

NB: 0 = niet/weinig; 1 = matig/gemiddeld; 2 = veel

Dit doet de rechter door vragen te stellen, zowel open als gesloten, door ouders uit te laten praten en ze verbaal en non-verbaal aan te moedigen. Dit laatste doet de rechter onder andere door het laten vallen van stiltes, door ouders aan te kijken en door knikjes te geven. De rechter gebruikt verbale aanmoedelingen als: "Kunt u daar wat meer over vertellen?".

Aan de hand van de indruk die beide observanten kregen tijdens een zaak, is de mate van de gesprekstechnieken aangegeven met de woorden weinig, matig of veel. Om tot vergelijkbare gemiddeldes te komen voor elke techniek, zijn de woorden omgezet in getallen. Uit tabel 7 blijkt dat rechters ongeveer evenveel open als gesloten vragen stellen, zowel bij eerste OTS-zaken als bij verlengingszaken. Vaak beginnen rechters met een open vraag en volgen hieruit gesloten vragen onder andere ter bevestiging: "Dus het is duidelijk geworden dat u zelf hulp moet zoeken?", "Begrijp ik het goed dat...?".

Rechters laten ouders in de meeste gevallen uitpraten. In verlengingszaken moedigen rechters ouders vaker aan om te spreken dan bij eerste OTS-zaken. In verlengingszaken zijn ouders echter, zoals eerder genoemd, verhoudingsgewijs minder aan het woord dan in eerste OTS-zaken.

In zaak 16 laat de rechter een maximaal gebruik van gesprekstechnieken zien (zie bijlage 5). Rechter I begint meteen met een open vraag te stellen aan moeder: "Wat doet de hulp die u nu heeft voor u?". De rechter reageert op haar antwoord: "Dat is goed om te horen". Vervolgens stelt hij weer een open vraag: "Wat vindt u van de OTS?". De rechter knikt tussendoor, zegt "Ja, ja" en laat begrip zien met "Ik snap wat u zegt". Tot slot volgen nog meer aanmoedelingen als: "Wilt u nog andere dingen vertellen?" en "Heeft u nog vragen?". Rechter L daarentegen laat als enige rechter in twee van haar drie zaken een score van 0 zien op het aanmoedigen van ouders (bijlage 5). Dit houdt in dat tijdens haar zaken niet is waargenomen dat ze aanmoedigende woorden, knikjes of stiltes gebruikte.

Anderen die voor ouders spreken

De spreektijd van ouders is ook lager met participatie van advocaten en kinderen. In zes eerste OTS-zaken en in dertien verlengde OTS-zaken hebben ouders een advocaat meegenomen. De advocaat kan tijdens de zaak drie verschillende rollen aannemen. Zo kan de advocaat in plaats van de ouders spreken, de ouders aanvullen of de advocaat kan slechts een minimale rol spelen, waarbij de ouders dan vooral zelf aan het woord zijn. Er is gekeken naar de spreektijd in het geval van de verschillende rollen die de advocaat kan aannemen. Uit tabel 8 blijkt dat voor zowel een eerste OTS-zaak als een verlengingszaak de spreektijd van ouders lager wordt bij een grotere rol van de advocaat.

Tabel 8

Participatie advocaat ouder(s), lengte van de zaak en spreektijd van ouder(s)

	Aantal zaken	Gemiddelde duur zaak (min:sec)	Gemiddelde spreektijd (min:sec)	Verhouding spreektijd/duur zaak
Eerste OTS:				
Advocaat spreekt voor ouder(s)	3	25:00	2:55	10,8%
Advocaat vult ouder(s) aan	2	19:00	4:25	21,8%
Advocaat heeft minimale rol	1	25:00	13:36	54,7%
Alleen ouder(s) aanwezig	6	19:10	8:10	39,3%
Verlenging OTS:				
Advocaat spreekt voor ouder(s)	8	29:36	3:05	10,5%
Advocaat vult ouder(s) aan	4	27:00	6:47	23,2%
Advocaat heeft minimale rol	1	16:00	4:01	25,1%
Alleen ouder(s) aanwezig	9	15:07	4:17	30,0%

NB: Van de zaken met alleen de aanwezigheid van ouder(s), zonder advocaat, zijn ook de zaken waar een kind participeert niet meegenomen, gezien bij participatie van een kind de spreektijd van ouders relatief minder is, zie tabel 9. Hierdoor zijn er in deze tabel 12 eerste OTS-zaken en 22 verlengingszaken opgenomen.

Ouders in een eerste OTS-zaak waarbij er geen advocaat of kind participeert, zijn 39,3% van de tijd aan het woord, terwijl ouders op het moment dat de advocaat voor hen spreekt slechts 10,8% van de rechtszaak spreken. Bij een verlengingszaak is dit 30,0% tegenover 10,5%. De uitschieter van 54,7%, wanneer de advocaat een minimale rol heeft tijdens een eerste OTS, is slechts gebaseerd op één zaak.

Tabel 9

Participatie kind, lengte van de zaak en spreektijd van ouder(s)

	Aantal zaken	Gemiddelde duur zaak (min:sec)	Gemiddelde spreektijd (min)	Verhouding spreektijd/duur
Kind aanwezig:				
Eerste OTS	4	19:45	3:00	16,5%
Verlenging OTS	4	39:00	4:58	12,1%
Alleen ouder(s) aanwezig:				
Eerste OTS	7	20:43	7:45	36,1%
Verlenging OTS	9	15:07	4:17	30,0%

NB: Van de zaken met alleen de aanwezigheid van ouder(s), zonder kind, zijn ook de zaken waar een advocaat participeert niet meegenomen, gezien bij participatie van een advocaat de spreektijd van ouders relatief minder is, zie tabel 8. Hierdoor zijn er in deze tabel 11 eerste OTS-zaken en 13 verlengingszaken opgenomen.

Ook bij de participatie van een kind tijdens de zaak (na het kinderverhoor) is er een verschil in de mate van participatie van ouders tijdens een eerste OTS-zaak of verlengingszaak (zie tabel 9). Wanneer een kind zelf participeert, zijn ouders minder aan het woord dan wanneer een kind niet participeert. Bij een eerste OTS-zaak met participatie van een kind hebben de ouders een aandeel van 16,5% in de rechtszaak. Zonder kind of advocaat, is dit bij een eerste OTS 36,1%. Ook bij een verlengingszaak is dit verschil duidelijk, namelijk 12,1% met de participatie van een kind, tegenover 30,0% met de afwezigheid van een kind of advocaat. Met de participatie van een kind participeren ouders minder dan wanneer ouders alleen aanwezig zijn.

Houding van ouders

De houding van ouders laat een verschil zien in de mate van participatie van ouders. In bijlage 2 is een operationalisatie weergegeven van de verschillende houdingen die ouders aan kunnen nemen tijdens een OTS-zaak. Uit tabel 10 blijkt dat hoe nerveuzer ouders zijn, des te minder het aandeel van hen tijdens een zaak is. Ditzelfde verband wordt gevonden bij verdrietige en verlegen ouders. Hoe meer verdrietig of verlegen ouders zijn, hoe minder ze spreken. De spreektijd ten opzichte van de duur van de zaak van 24,9% bij zeer verlegen ouders sluit hier niet bij aan, maar dit is dan ook gebaseerd op slechts één zaak. Hier kan dus geen eenduidige conclusie over getrokken worden. Logischerwijs blijkt ook dat hoe spraakzamer de houding van ouders is, hoe meer ouders verhoudingsgewijs spreken in een zaak. Bij de houding boos/gefrustreerd en laconiek/onverschillig wordt geen verband gevonden met de spreektijd.

Tabel 10

Spreektijd van ouder(s) in percentages van de duur van de zaak bij verschillende houdingen van ouder(s) tijdens de OTS-zaak

	0	0.5	1	1.5	2
Nerveus	26,9% (29)	-	21,8% (5)	-	8,5% (1)
Boos/ Gefrustreerd	23,4% (30)	36,0% (2)	14,2% (5)	18,1% (1)	20,3% (2)
Laconiek/ Onverschillig	21,9% (37)	42,8% (2)	8,6% (1)	-	-
Verlegen	23,7% (34)	4,7% (1)	11,6% (4)	-	24,9% (1)
Spraakzaam	6,7% (2)	-	12,0% (12)	23,8% (9)	31,4% (17)
Verdrietig	25,5% (33)	-	11,0% (2)	-	8,5% (5)

NB: 0 = Nee; 0.5 = Gemiddelde 0+1; 1 = Een beetje; 1.5 = Gemiddelde 1+2; 2= Ja

Bij de aanwezigheid van meerdere ouders, zijn de metingen per houding gemiddeld genomen van beide ouders.

Dit is gedaan omdat de spreektijd ook niet per ouder is berekend.

De getallen tussen haakjes zijn het aantal zaken waarin deze houding werd gezien.

Er is geen onderscheid gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Om tot meer representatieve resultaten te komen, zijn de eerste OTS-zaken en verlengingszaken dan ook samengenomen in de tabel. Zo worden er meer zaken per houding meegenomen.

Naast de algemene houding van ouders is ook de houding van ouders ten opzichte van het verzoek interessant. Zowel bij een eerste OTS als bij een verlengingszaak is het aandeel van ouders in spreektijd in de rechtszaak gemiddeld iets hoger wanneer ze het eens zijn met het verzoek dan wanneer ze het er niet mee eens zijn (zie tabel 11).

Tabel 11

Participatie van ouders wanneer ze het eens of oneens zijn met het verzoek

	Aantal zaken	Verhouding spreektijd
Eerste OTS		
Eens	13	28,5%
Oneens	3	20,6%
Verlenging OTS		
Eens	12	23,5%
Oneens	12	17,6%

Een aantal zaken uitgelicht

In bijlage 6 zijn alle eerder genoemde mogelijke factoren die verschillen laten zien in de mate van participatie van ouders op een rij gezet. In drie van deze zaken hebben ouders de minste participatie tijdens de rechtszaak en in twee van deze zaken hebben ouders de meeste participatie. Opvallend is dat de drie zaken met het laagste aandeel van ouders in spreektijd allemaal verlengingen zijn en dat de twee zaken met het hoogste aandeel van ouders in spreektijd eerste OTS-zaken zijn. Ook interessant is dat zaak 28 en 27 met het laagste percentage aandeel van ouders door eenzelfde rechter zijn behandeld. In de drie zaken met het laagste aandeel is er een advocaat aanwezig met een redelijke tot grote rol, terwijl ouders bij het hoogste aandeel geen advocaat hebben. Opvallend is ook dat ouders het oneens zijn met het verzoek in de twee zaken met het laagste aandeel, maar toch weinig aandeel hebben, terwijl ouders die het eens zijn met het verzoek, het grootste aandeel tijdens de rechtszaak hebben. Tot slot nemen ouders in de zaken met het hoogste aandeel ook eigen initiatief tot spreken.

Communicatie van rechter naar ouders

Het eerste aandachtspunt waar op is gelet betreffende de communicatie is de uitleg die de rechter geeft aan het begin van de zaak. Het tweede aandachtspunt is gericht op de communicatie van de rechter. Hiermee wordt de manier waarop de rechter spreekt bedoeld. Voorbeelden hiervan zijn tempo, volume, articulatie, intonatie, maar ook het gebruik van jargon (vaktaal) of afkortingen. Een derde punt van aandacht gaat uit naar het toetsen van begrip door de rechter en ten slotte is er bij het vierde aandachtspunt gelet op de verschillende gesprekstechnieken die door de rechters worden gebruikt. In totaal zijn er 13 verschillende rechters geobserveerd.

Uitleg rechter aan begin van de zaak

De zaak begint vaak met een introductie door de rechter. Hierin kan de rechter bijvoorbeeld uitleggen waarom de ouders opgeroepen zijn en wat de functie van de aanwezigen is. Een voorbeeld hiervan is: "U bent mevrouw (naam), de moeder van (naam), tevens is mevrouw (naam) aanwezig namens BJZ. U bent hier allen vandaag aanwezig om te praten over (naam) en of er in dit gezin een verlenging van de OTS moet worden verleend." Op het gebied van het eerste aandachtspunt, namelijk de uitleg door de rechter aan het begin van de zaak, zijn drie punten bekeken. Dit zijn de toelichting die door rechters wordt gegeven over de rol en functie van de aanwezige partijen, over de reden van de rechtszaak en over de reden van aanwezigheid van de ouders.

Wat opvalt, is dat de mate waarop deze drie punten worden toegelicht in enig opzicht van elkaar verschillen. Het onderwerp/de reden van de rechtszaak wordt vrijwel

altijd uitgelegd door de rechter aan het begin van de zaak. Dit geldt voor zowel eerste OTS-zaken als verlengingszaken. De reden van aanwezigheid van de ouders wordt maar bij 6 van 40 zaken toegelicht, waaronder zowel eerste OTS- als verlengingszaken. De functie en rol van aanwezigen wordt in 21 van de geobserveerde zaken toegelicht. Dit gebeurt twee keer zoveel bij verlengingszaken als bij eerste OTS-zaken. Er blijkt dus een verschil te zijn tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken wat betreft uitleg aan het begin van een zaak.

Communicatieniveau van de rechter

Het tweede aandachtspunt betreft de communicatieniveau van de rechter. In tabel 12 is een overzicht weergegeven van het communicatieniveau van de verschillende rechters. Er is bij het observeren gebruik gemaakt van een vijfpuntsschaal, waarbij 1 staat voor respectievelijk laag, zacht, onduidelijk, te vriendelijk en te makkelijk. Nummer 5 staat daarentegen voor respectievelijk hoog, hard, overdreven, te streng en te moeilijk. Uit de tabel valt af te leiden dat de rechters niet uiterst laag of hoog gescoord hebben. Veel rechters scoren een 3, welke staat voor een normale, neutrale score. Er is geen verschil opgemerkt in de manier waarop rechters communiceren bij eerste OTS-zaken of verlengingszaken. Wat wel opvalt, is dat de meest afwijkende scores te vinden zijn in de categorieën intonatie en volume. Ondanks dat er kleine verschillen te zien zijn tussen verschillende rechters, communiceren ze veelal op dezelfde manier.

Tabel 12

Gemiddeld niveau van communicatie per rechter

Rechter	Tempo	Volume	Articulatie	Intonatie	Moeilijkheid
A	3	2	3	4	3
B	3	3	3	2	3
C	3	3	3	3	3
D	3	3	4	4	3
E	4	3	2	3	3
F	3	3	3	3	3
G	3	2	3	2	4
H	3	2	3	3	3
I	3	2	3	2	3
J	3	2	3	2	3
K	3	3	3	2	3
L	3	3	3	4	3
M	3	3	3	2	3

Er wordt geen jargon gebruikt tijdens eerste OTS-zaken en weinig jargon gebruikt tijdens verlengingszaken. Het gebruik van jargon wordt als weinig bestempeld wanneer het niet meer dan drie keer per zaak wordt gebruikt. In 4 van de 24 geobserveerde verlengingszaken is wel enig jargon gebruikt, dit was echter niet meer dan drie keer. Enkele voorbeelden van geobserveerd jargon zijn; discretionaire bevoegdheid, aanhouden, niet-ontvankelijk en verstek. Er kan worden opgemerkt dat bij drie van de vier zaken waar gebruik werd gemaakt van jargon, een advocaat aanwezig was. Over het algemeen kan er worden gesteld dat rechters veelal begrijpbare taal gebruiken. Daarnaast kan gezegd worden dat het verschil op dit punt tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken matig tot klein is.

Het gebruik van afkortingen is ook als weinig bestempeld wanneer het niet meer dan driemaal werd gehanteerd. In bijna alle geobserveerde zaken is geen gebruik gemaakt van afkortingen. Bij de zaken met een verzoek om verlenging van een OTS is in 3 van de 24 zaken gebruik gemaakt van afkortingen. Dit ging dan bijvoorbeeld om afkortingen als PO, wat staat voor persoonlijkheidsonderzoek en termen als VOTS (voorlopige ondertoezichtstelling) en OTS (ondertoezichtstelling). Bij twee van de drie zaken waar afkortingen werden gebruikt, was een advocaat aanwezig.

Toetsing begrip ouders door rechter

Een derde aandachtspunt is het toetsen van begrip van ouders door de rechter, ofwel de rechter controleert expliciet of de ouders alles van de zitting hebben begrepen. De resultaten geven een tweedeling aan. Bij de zestien eerste OTS-zaken werd er in ongeveer de helft van de zaken vaak nadrukkelijk gevraagd of ouders het begrepen hadden, zoals "Begrijpt u wat er gebeurt?" of "Begrijpt u wat ik zeg?". Echter, er is ook bij de helft van deze zaken geen toetsing van begrip geobserveerd. Wanneer daarna naar de verlengingszaken van de OTS wordt gekeken, wordt er een opvallend verschijnsel aangetroffen. In tabel 13 is te zien dat ook hier sprake is van een soortgelijke tweedeling, maar in vergelijking met de eerste OTS-zaken is deze tweedeling precies andersom. Bij de eerste OTS-zaken is het percentage zaken van wel begrip toetsen lager dan bij het niet toetsen van begrip, respectievelijk 43,75% en 56,25%. Bij verlengingszaken is dit andersom, het wel toetsen van begrip ligt hoger dan het niet toetsen van begrip, respectievelijk 41,7% en 37,5%.

Bij de verlengingszaken werd niet meer nadrukkelijk gevraagd of ouders snaptten wat werd bedoeld, wat eerder wel door deze rechters bij eerste OTS-zaken gedaan werd. In respectievelijk 20,8% van de gevallen werd het begrip van de ouders wel getoetst door de rechter, maar dit had niet de vorm van een daadwerkelijke vraag. Dit is ingedeeld onder gedeeltelijke toetsing. Een voorbeeld hiervan is: "U weet wat dat inhoudt hè?" of "U begrijpt dat...". Dit zijn meer vragen die terloops worden gesteld en die niet

specifiek het begrip toetsen. Op deze vragen wordt dan ook vaak geen antwoord verwacht. De rechters welke tijdens eerste OTS-zaken juist niet het begrip van ouders toetsen, toetsen juist wel tijdens verschillende verlengingszaken. Ze stellen vragen als "Snapt u wat ik nu zeg?" of "Is dit duidelijk voor u?".

Tabel 13

Toetsing van begrip bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Aantal zaken toetsing begrip	Aantal zaken geen toetsing begrip	Aantal zaken gedeeltelijke toetsing
Eerste OTS-zaken	7 (43,75%)	9 (56,25%)	0 (0,00%)
Verlengingszaken	10 (41,70%)	9 (37,50%)	5 (20,80%)
Totaal	17 (42,50%)	18 (45,00%)	5 (12,50%)

Uit deze resultaten kan worden opgemaakt dat er verschil zit in het toetsen van begrip door rechters in eerste OTS- en verlengingszaken. Dit verschil is echter niet eenduidig.

Toepassen gesprekstechnieken door de rechter

Een vierde en tevens laatste aandachtspunt betreffende de observatie is het toepassen van gesprekstechnieken door de rechter. Enkele gesprekstechnieken die geobserveerd zijn, zijn samenvatten/ parafraseren, interesse tonen in het verhaal, aanmoedigen tot spreken, begrip tonen en complimenteren. Deze technieken werden op een driepuntsschaal gescoord, waarbij er kon worden gekozen voor niet, weinig/matig en veel. Het tonen van begrip voor de gevoelens van ouders werd door de rechter vooral geuit door uitspraken als "Ik snap dat u daar veel last van heeft" of "Dat is erg vervelend voor u". Deze gesprekstechniek is één van de meest geobserveerde technieken. Uit analyse (zie tabel 14) blijkt dat deze gesprekstechniek relatief vaker is gebruikt bij verlengingszaken dan bij eerste OTS-zaken. Er moet echter wel rekening worden gehouden met het feit dat er minder eerste OTS-zaken zijn geobserveerd.

Tabel 14

Tonen van begrip door rechter bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Niet	Weinig/Matig	Veel
Eerste OTS-zaken	2 (12,50%)	4 (25,00%)	10 (62,50%)
Verlengingszaken	4 (16,70%)	2 (8,30%)	18 (75,00%)
Totaal	6 (15,00%)	6 (15,00%)	28 (70,00%)

Over het algemeen kan gezegd worden dat de rechters vrijwel altijd interesse tonen in het verhaal van de belanghebbende (zie tabel 15).

Tabel 15

Tonen van interesse door rechter bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Niet	Weinig/Matig	Veel
Eerste OTS-zaken	1 (6,25%)	3 (18,75%)	12 (75,00%)
Verlengingszaken	1 (4,20%)	0 (0,00%)	23 (95,80%)
Totaal	2 (5,00%)	3 (7,50%)	35 (87,50%)

Deze techniek kwam vooral tot uiting wanneer de rechter degene die sprak constant bleef aankijken, maar ook door te knikken en tussendoor "Uhu" of "Ja" te zeggen. Dit is vooral te zien bij verlengingszaken, waarbij de rechter vrijwel altijd erg geïnteresseerd was. Ook bij eerste OTS-zaken toonde de rechter altijd enige mate van interesse. De rechters vertellen de observatoren na de zitting dat ze alle informatie goed moeten verwerken om tot de beste beslissing te komen.

Ook het aanmoedigen tot spreken wordt veelvuldig uitgeoefend. Een voorbeeld hiervan: "Ik zie u nee schudden, kunt u vertellen waarom u dat doet?" "Nee? Maar u heeft duidelijk een mening hierover, u kunt het dus gerust vertellen." Echter worden ouders af en toe onderbroken. Uit analyse (zie tabel 16) blijkt dat rechters relatief gezien nauwelijks verschil laten zien in het tonen van interesse bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken.

Tabel 16

Aanmoedigen tot spreken door rechter bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Niet	Weinig/Matig	Veel
Eerste OTS-zaken	2 (12,50%)	5 (31,25%)	9 (56,25%)
Verlengingszaken	3 (12,50%)	5 (20,80%)	16 (66,70%)
Totaal	5 (12,50%)	10 (25,00%)	25 (62,50%)

Wat weinig wordt gezien is de gesprekstechniek complimenteren (zie tabel 17). Wanneer ouders al verbetering laten zien in de opvoeding wordt er af en toe wel iets gezegd als: "Als jij dat zo blijft aanpakken, komt het goed". Deze gesprekstechniek is het minst gezien tijdens de observaties, waarbij er veel zaken zijn geweest waar deze gesprekstechniek totaal niet gezien is. Op dit punt is er dan ook nauwelijks een verschil te zien tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken.

Tabel 17

Complimenteren door rechter bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Niet	Weinig/Matig	Veel
Eerste OTS-zaken	11 (68,75%)	4 (25,00%)	1 (6,25%)
Verlengingszaken	14 (58,30%)	6 (25,00%)	4 (16,70%)
Totaal	25 (62,50%)	10 (25,00%)	5 (12,50%)

De gesprekstechniek van het parafraseren en samenvatten wordt ook in grote mate toegepast, slechts in 7,5% van de geobserveerde zaken is deze techniek helemaal niet geobserveerd. Bij deze techniek is wederom geen duidelijk verschil gezien tussen eerste OTS- en verlengingszaken (zie tabel 18). Het parafraseren wordt tussendoor vaak gebruikt door rechters om te toetsen of ze de ouders goed begrepen hebben. Enkele voorbeelden hiervan: "Wat u dus zegt is..." of "Ik hoor u dus net 2 dingen zeggen, namelijk..."

Tabel 18

Parafraseren en samenvatten door rechter bij eerste OTS-zaken en verlengingszaken

	Niet	Weinig/Matig	Veel
Eerste OTS-zaken	2 (12,50%)	6 (37,50%)	8 (50,00%)
Verlengingszaken	1 (4,20%)	8 (33,30%)	15 (62,50%)
Totaal	3 (7,50%)	14 (35,00%)	23 (57,50%)

Conclusie

De vraag die aan het begin van het onderzoek werd gesteld was: 'In hoeverre kunnen ouders participeren tijdens eerste ondertoezichtstelling-zaken en in hoeverre tijdens zaken voor de verlenging van een ondertoezichtstelling?'. Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat ouders in grote mate kunnen participeren bij OTS-zaken. De mogelijkheid tot participatie bij eerste OTS-zaken is echter iets groter dan bij verlengingszaken.

De factoren die in bovenstaand onderzoek invloed leken te hebben op de participatie van ouders tijdens een OTS-zaak, hadden soms verschillende resultaten voor eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Zo blijkt dat de gemiddelde verhouding van de spreektijd van de ouders en de duur van de zaak hoger ligt bij een eerste OTS dan bij een verlengingszaak. Echter, hoewel ouders meer aan het woord waren tijdens eerste OTS-zaken, moedigden rechters de ouders meer aan tijdens verlengingszaken.

Daarnaast is een verschil gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken met betrekking tot andere aanwezigen en de spreektijd van ouders. Wanneer het kind aanwezig is, is het aandeel van ouders tijdens de rechtszaak aanzienlijk lager, vooral bij

een verlengingszaak. Uit onderzoek van Peterson-Badali en Broeking (2010) blijkt ook dat de aanwezigheid van andere betrokkenen in de rechtszaal ervoor zorgt dat ouders minder gaan spreken. Hoewel al eerder werd gezegd dat dit onderzoek van Peterson-Badali en Broeking (2010) op strafrechtelijke zaken is gericht, lijkt dit resultaat ook uit bovenstaand onderzoek naar voren te komen. Er kan nu dus ook gesteld worden dat andere aanwezigen bij OTS-zaken ervoor zorgen dat ouders minder spreken. Dit was dan wel meer het geval bij een verlengingszaak dan bij een eerste OTS-zaak.

Ook in de communicatie van de rechter naar ouders toe zijn verschillen gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Zo wordt de rol en functie van de aanwezigen in vergelijking met eerste OTS-zaken bovengemiddeld toegelicht tijdens verlengingszaken. Ook het gebruik van afkortingen en jargon komt iets vaker voor tijdens verlengingszaken. Volgens Smith (1985) en Liefwaard, Rap en Weijers (2010) leidt veel jargon gebruik tot een gevoel van een mindere binding bij ouders wat zelfs een gevoel van onrecht zou kunnen worden. Hoewel het bij verlengingszaken dus wel eens wordt gebruikt, is dit niet zoveel dat het ouders in Rotterdam een gevoel van mindere binding of onrecht zal bezorgen.

Naast verschillen zijn er ook overeenkomsten gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Zo is er een overeenkomst als het gaat om het spreken van ouders wanneer de rechter de beurt geeft en wanneer ze op eigen initiatief spreken. Bij zowel eerste OTS-zaken als verlengingszaken spreken ouders pas als hen de beurt wordt gegeven door de rechter en wordt er weinig op eigen initiatief van ouders gesproken.

Zoals ook Peterson-Badali en Broeking (2010) al concludeerden, gaat over het algemeen de spreektijd van ouders omlaag naarmate de rol van de advocaat groter is. Echter, in de hierboven beschreven resultaten is geen verschil gevonden tussen een eerste OTS-zaak en een verlengingszaak en zorgen ze beide in dezelfde mate voor een lagere spreektijd van ouders.

De houding die ouders aannemen tijdens de rechtszaak lijkt invloed te hebben op het aandeel wat ze tijdens de rechtszaak leveren. Ook hierin blijkt geen onderscheid te zijn wat betreft een eerste OTS-zaak of een verlengingszaak. In beide soorten zaken spreken zenuwachtige ouders minder. Ook verdriet en verlegenheid laten eenzelfde negatief verband zien. Het laatste wat met betrekking tot de houding van ouders opvalt, is dat de spreektijd van ouders hoger is bij zowel eerste- als verlengingszaken als ze het eens zijn met het verzoek. Hierbij is het interessant te vermelden dat ouders het in 25 van de 40 zaken eens zijn met het verzoek. Dit komt namelijk redelijk overeen met twee derde van de respondenten uit het onderzoek van De Savornin Lohman en collega's (2000).

Nog een overeenkomst tussen zowel eerste OTS-zaken als verlengingszaken is de algemene uitleg die gegeven wordt aan het begin van de zaak. Ook het niveau van

communicatie van de rechter is bij zowel eerste OTS-zaken als verlengingszaken gemiddeld. In de helft van de geobserveerde zaken wordt het begrip van ouders door de rechter getoetst, zowel bij eerste OTS-zaken als bij verlengingszaken.

Daarnaast zijn er ook overeenkomsten gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken op het gebied van gesprekstechnieken. Met behulp van gesprekstechnieken kan de rechter ouders stimuleren om verder te praten (Lang & Van der Molen, 2011). In het bovenstaand onderzoek kwam naar voren dat rechters zowel bij een eerste OTS als bij een verlengingszaak veelvuldig gebruik maken van gesprekstechnieken als begrip tonen, aanmoedigen tot spreken en interesse tonen in het verhaal. Ondanks dat rechters trachten ouders op hun gemak te stellen, worden er zowel bij eerste OTS-zaken als bij verlengingszaken weinig complimenten gegeven. Het is moeilijk te zeggen of dit invloed heeft op de participatie van ouders, omdat er geen zaken zijn waarin ouders wel veel complimenten krijgen. Echter, er is geen verschil gevonden tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken.

Ouders kunnen dus in grote mate participeren bij zowel eerste OTS-zaken als verlengingszaken. Dit is een goede bevinding, maar vermeld moet worden dat dit nog beter zou kunnen. In enkele zaken is er namelijk toch sprake van minimale participatie. Opgemerkt moet echter wel worden dat er over het algemeen meer ouderparticipatie is bij eerste OTS-zaken dan bij verlengingszaken. Dit kan ook opgemaakt worden uit bijlage 6, waarin de drie zaken met de minste ouderparticipatie en de twee zaken met de meeste ouderparticipatie op een rij zijn gezet. De zaken met de minste participatie zijn alle drie verlengingszaken waar onder andere een advocaat van de ouders aanwezig is en ouders het twee van de drie keer oneens zijn met het verzoek. Het is echter lastig om deze punten te veranderen, gezien dit feiten zijn waar de rechter geen hand in heeft. Daarom wordt aangeraden te letten op de wat minder opvallende punten die ook in deze bijlage zichtbaar worden, zoals het uit laten praten van ouders en het stellen van zowel open als gesloten vragen door de rechter. Ook bleek al eerder uit deze conclusie dat er weinig complimenten worden gegeven door de rechters bij beide soorten OTS-zaken. Hier zouden rechters meer op kunnen letten.

Discussie

Zoals in vele onderzoeken, zitten ook aan dit onderzoek een aantal beperkingen. Ten eerste was het moeilijk om een gelijke verdeling te verkrijgen tussen eerste OTS-zaken en verlengingszaken. Dit komt doordat er slechts bepaalde dagen waren waarop geobserveerd kon worden en er niet meer tijd was om nog nieuwe dagen in te plannen. Daarbij gaven ouders een aantal keer geen toestemming om te observeren.

In de resultaten zijn 5 zaken meegenomen waarin de ondertoezichtstelling ook een uithuisplaatsing naar gesloten jeugdzorg met zich meebracht. Dit waren de vijf zaken waarbij een kind en een advocaat van het kind aanwezig waren. Het kind stond dan centraal en niet per se de ouders, dus het zou kunnen zijn dat de ouderparticipatie tijdens deze zaken lager was dan het geweest zou zijn als het niet ook om gesloten jeugdzorg zou gaan. Deze zaken zijn meegenomen in de resultaten omdat ervan uitgegaan werd dat deze zaken wel waren toegestaan.

Gezien de kleine steekproef en de observatie op maar één locatie, kan worden aangenomen dat de resultaten vrijwel niet generaliseren zijn. Daarbij zijn de zaken ook nog onderhevig geweest aan selectie, gezien er toestemming nodig was van ouders en rechters. Hierdoor zijn sommige zaken zijn uitgesloten en was er dus geen random selectie.

In het onderzoek zijn dertien verschillende rechters geobserveerd, waarbij op zijn minst één zaak per rechter is meegenomen en op zijn hoogst vijf zaken per rechter. Hierdoor kunnen geen conclusies getrokken worden over de verschillen die rechters laten zien in gelegenheid tot het geven van spreektijd en communicatie, hoewel er wel lichte aanwijzingen lijken te zijn om verschillen aan verschillende rechters te wijten, zoals bij de eerdergenoemde gesprekstechnieken van rechter I en L (zie bijlage 5 en resultaten).

Er kan sprake zijn van sociaal-wenselijk gedrag bij zowel ouders als rechters. Dit kan bij ouders leiden tot een andere houding en ander aandeel van participatie dan ze gehad zouden hebben als er geen onderzoekers geweest zouden zijn. Echter, ouders zitten met de rug naar de onderzoekers toe en zien hen dus niet tijdens de rechtszaak. Daarbij wordt hen verteld dat het onderzoek gaat over de rechters. Het is hierdoor waarschijnlijk dat de onderzoekers weinig invloed hebben op het sociaal-wenselijk gedrag van ouders. Bij de rechters is de kans op sociaal-wenselijk gedrag groter gezien wordt gezegd dat zij worden geobserveerd. Daarbij zien de rechters de onderzoekers constant zitten waarmee zij eraan herinnerd worden dat zij geobserveerd worden.

Tijdens de observaties bleek dat het moeilijk was alle observatiepunten gedurende de hele zaak te observeren, vooral als een zaak een kort tijdsbestek had. Daarbij is observeren een subjectieve manier van onderzoek doen, omdat de onderzoeker te maken heeft met eigen interpretatie (De Kruif et al., 2007). Dit is zoveel mogelijk geprobeerd te ondervangen door in duo's te observeren en dit na te bespreken.

Wat in dit onderzoek lastig bleek, was het reduceren van de subjectiviteit. Hiervoor zijn een aantal aanbevelingen te doen om participatie van ouders objectiever te kunnen observeren. Ten eerste zou het opnemen van de rechtszaak een optie zijn om alle punten over de hele rechtszaak te observeren. Ten tweede wordt aangeraden om zich slechts op een aantal punten te richten en deze specifieker meetbaar te maken.

Referenties

- Barendrecht, J. M., & Klijn, A. (Eds.). (2004). *Balanceren en Vernieuwen*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Bhasker, G. (2010). General semantics and communication in court judgements. *ETC: A Review of General Semantics*, 67, 227-233.
- Bennet, S., Hart, S. N., & Svevo-Cianci, K. A. (2009). The need for a general comment for article 19 of the UN convention on the rights of the child: Toward enlightenment and progress for child protection. *Child Abuse & Neglect*, 33, 783-790. doi:10.1016/j.chiabu.2009.09.007
- Blois, J. H. de, Laseur, H. A. G., Linden, A. J. E. A. van der & Rayhi, Y. (2010). *Jargongebruik tijdens de jeugdstrafzitting*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Bruning, M. R. (2002). Rechtvaardiging van kindbescherming. In M. R. Bruning (Ed.), *Rechtvaardiging van kindbescherming: Naar een nieuw maatregelenpakket na honderd jaar kindbescherming* (pp. 1-8). Amsterdam: Kluwer.
- Bruning, M. R. (2004). De rol van de kinderrechter bij OTS uit de doeken gedaan. In K. Blankman & M. R. Bruning (Eds.), *Meesterlijk groot voor de kleintjes* (pp. 117-138). Deventer: Kluwer.
- Bruning, M. R. (2007). Dynamisch samenwerken: De kinderrechter en ketenpartners in de jeugdzorg. *Justitiële verkenningen*, 33, 40-54.
- Burns, A. C., & Bush, R. F. (2011). *Principes van marktonderzoek: Toepassingen met SPSS*. Amsterdam: Pearson Education.
- Clemens Schröner, B. L. F., Rijksen, P., & Stolp, A. G. (1971). *Gezinsvoogdij, hulp of fictie?* Amsterdam: Vereniging Pro Jeventute.
- Delfos, M. P. (2011). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP.
- Dickscheit, J., & Blommert, L. (2009). De ondertoezichtstelling in de gezinsvoogdij: Een effectieve vorm van interventie? *Het pedagogisch quotiënt*, XX, 83-101. doi:10.1007/978-90-313-7977-4_5
- Forrester, D., Kershaw, S., Moss, H., & Hughes, L. (2008). Communication skills in child protection: How do social workers talk to parents? *Child and Family Social Work*, 13, 41-51.
- Fuimano, J. (2004). Sharp listening skills point staff in the right direction. *Nurs Manage*, 35, 12.
- Garfinkel, L. F., & Nelson, R. (2004). Promoting better interaction between juvenile court, schools, and parents. *Reclaiming Children and Youth*, 13, 26-29.
- Graaf, J. H. de (2008). Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid, een inleiding. In J. H. De Graaf, C. Mak, & F. K. Van Wijk (Eds.), *Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid* (pp. 17-27). Nijmegen: Ars Aequi Libri.

- Ippel, P., & Heeger-Hertter, S. (2006). *Sprekend de rechtbank. Alledaagse communicatie in de Utrechtse zittingszaal*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Janssen, L. (2011). *Kinderbeschermingsmaatregelen*. Jeugdrecht begrepen (pp.117-125). Den Haag: Boom juridische uitgevers.
- Kalverboer, M. E. (1996). *Onderzoek naar de wijze van rapporteren bij opvoedings- en verzorgingsproblematiek bij de Raad voor de Kinderbescherming directie Noord*. Groningen: Stichting Kinderstudies.
- Kruif, R. E. L. de, Vermeer, H. J., Fukkink, R. G., Riksen-Walraven, J. M. A., Tavecchio, L. W. C., IJzendoorn, M. H. van & Zeijl, J. van (2007). *De nationale studie pedagogische kwaliteit kinderopvang eindrapport project 0 en 1*. NKCO: Amsterdam
- Kruithof, B. (2008 a). Overheid, kindbescherming en 'het belang van het kind'. *Justitiële verkenningen*, 34, 11-23.
- Kruithof, B. (2008 b). De gebreken der opvoeding moeten worden verholpen. De rechten van het kind en de kindbescherming in historisch perspectief. In J. H. De Graaf & C. Mak (Eds.), *Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid* (pp. 137-151). Nijmegen: Ars Aequi libri.
- Laet, M. de, Offermans, P., & Toye, P. (2007). *Marktonderzoek*. Berchem: De Boeck Hoger.
- Lang, G., & Molen, H. T. van der (2011). *Psychologische gesprekvoering: Een basis voor hulpverlening*. Amsterdam: Uitgeverij Nelissen.
- Lever, M., Bijl, H., & Steege, M. van der (2011). Bescherming en straf in één plan. *Jeugd en Co*, 5, 8-17.
- Liefaard, T., Rap, S. E., & Weijers, I. (2010). De positie van de jeugdige verdachte in het strafproces. *Strafblad*, 4, 282-295.
- Linden, A. P. van der, Siethoff, F. G. A. ten, & Zeijlstra- Rijpstra, A. E. I. J. (2009). *Jeugd en recht*. Houten: BohnStafleu van Loghum.
- Linden, J. van der & Holtkamp, F. (2010). *De civiele zitting centraal: Informeren, afstemmen en schikken*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Peterson-Badali, M., & Broeking, J. (2010). Parents' involvement in the youth justice system: Rhetoric and reality. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 52, 1-27. doi:10.3138/cjccj.52.1.1
- Raak-Kuiper, J. A. E. van (2010). Omgang in het kader van een ondertoezichtstelling. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 28, 71-75.
- Reis, H. T., & Gable, S. L. (2000). Event-sampling and other methods for studying everyday experience. In H. T. Reis & C. M. Judd (Eds.), *Handbook of research methods in social and personality psychology* (pp. 190-221). New York: Cambridge University Press

- Savornin Lohman, J. de, Bruning, M. R., Goderie, M. J. H., Nieborg, S. M. A., & Steketee, M. J. (2000). *Met recht onder toezicht gesteld. Evaluatie herziene OTS-wetgeving*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- Schreiber, J. C., Fuller, T., & Paceley, M. S. (2013). Engagement in child protective services: Parent perceptions of worker skills. *Children and Youth Services Review*, 35, 707-715.
- Schuytplot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: Begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-237.
- Smith, T. F. (1985). Law talk: Juveniles' understanding of legal language. *Journal of Criminal Justice*, 13, 339-353.
- Tyler, T. R. (1990). *Why people obey the law*. New Haven: Yale University Press.
- Verberk, S., & Fuhler, K. (2006). *De positionering van de jeugdrechter*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Vlaardingerbroek, P. (2011). De samenhang tussen het jeugdstrafrecht en het civiele jeugdrecht. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht: In internationaal perspectief* (pp. 53-71). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Vogels, S. (2009). *De beëindiging van uithuisplaatsing. Masterscriptie Nederlands recht*. Tilburg: Universiteit Tilburg.
- Weijers, I. (2004). Requirements for communication in the courtroom: A comparative perspective on the youth court in England/Wales and The Netherlands. *Youth Justice*, 4, 22-31. doi:10.1177/147322540400400103
- Weijers, I. (2007). Het probleemkind. In I. Weijers (Ed.), *De creatie van het mondige kind. Geschiedenis van pedagogiek en jeugdzorg* (pp. 133-173). Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Gezinssituatie (Gezag/Voogdij; Gehuwde/gescheiden ouders) en eventuele voorgeschiedenis (vrijwillige hulpverlening):

Zitplaats in zittingzaal

Schets zitplaats aanwezigen:

Aanwezigen

	<i>Aanwezig</i>	<i>Opmerkingen (deels aan-/afwezig?)</i>
Rechter		
Griffier		
Ouders / verzorgers	Vader Moeder Anders:	Bij afwezigheid, reden:
Kind(eren)	<i>[indien verzoek meerdere kinderen betreft, geef aan welk kind aanwezig is]</i>	Indien kinderen op de hal wachten, is er iemand die het kind gezelschap houdt? JA / NEE, zoja wie: ...
Raadsman		Van vader / moeder / kind (omcirkelen)
Bijzonder curator		Van kind
Tolk		Voor vader / moeder / kind (omcirkelen)

Overigen (familie / vrienden / anderen)		
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming	
	Gezinsvoogd	Zoja, van: BJZ / WSG / Nidos (omcirkelen)
	Anders:	

1. Uitleg – door rechter *[gebruik witruimte voor concrete toelichting]*

a. Welkom heten ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk

Welkom heten kind(eren): JA / NEE / Gedeeltelijk

b. Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk

c. Toelichting rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk

d. Uitleg reden/onderwerp zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk

e. Uitleg reden aanwezigheid ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk

Uitleg reden aanwezigheid kind(eren): JA / NEE / Gedeeltelijk

f. Indien kind apart is gehoord, wordt aan ouder(s) meegedeeld hetgeen daarmee besproken is: JA / NEE / GEDEELTELIJK / NIET VAN TOEPASSING

2. Communicatie – door rechter

Rechter	<i>[omcirkelen]</i>	Notities
• Tempo (laag – hoog) (ruimte om te antwoorden / onderbreken?)	1 2 3 4 5	<i>[Score 3 staat voor normaal, scores 2 en 4 voor lichte afwijking van normaal, score 1 en 5 voor sterke afwijking van normaal]</i>
• Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	
• Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	
• Intonatie (te vriendelijk – te streng)	1 2 3 4 5	
• Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	

Rechter		<i>[omcirkelen]</i>		
• Gebruik van jargon	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Gebruik van afkortingen	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Verduidelijking	Niet	Weinig/Matig	Veel	
a. Toetsing begrip door rechter: JA / NEE / Gedeeltelijk				
Zoja, op welke wijze?:				
3. Inhoud – Communicatie met ouders <i>[gebruik notitieruimte voor concrete toelichting]</i>				
Rechter				Notities
a. Bespreking persoonlijke omstandigheden:		<i>[omcirkelen]</i>		
• Thuissituatie	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Persoonlijke problemen ouders	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Problemen rondom kind	Niet	Weinig/Matig	Veel	
b. Gesprekstechnieken:		<i>[omcirkelen]</i>		
• Samenvatten / parafraseren	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Interesse tonen in verhaal	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Aanmoedigen tot spreken	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Begrip tonen	Niet	Weinig/Matig	Veel	
• Complimenteren	Niet	Weinig/Matig	Veel	
c. Wordt ruimte gegeven aan ouder(s) om verhaal te doen: JA / NEE / Gedeeltelijk				
Zoja, op welke wijze? (Kruis aan en licht toe)				
☐ Gesloten vragen stellen: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL				
☐ Open vragen stellen: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL				
☐ Ouders rustig laten uitpraten: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL				
☐ Anders: ...				
d. Wordt ruimte gegeven aan ouders om vragen te stellen: JA / NEE / Gedeeltelijk				
Zoja, op welke wijze? (Kruis aan en licht toe)				
☐ Er wordt hen gevraagd of ze vragen hebben				
☐ De rechter laat stiltes vallen en kijkt daarbij ouders aan				
☐ Ouders stellen uit zichzelf vragen en dit wordt toegelaten				
☐ Anders: ...				
e. In hoeverre laat de rechter een discussie tussen verzoekende partij en ouder(s) plaatsvinden? NIET-NAUWELIJKS / GEMIDDELD / VEEL				
Toelichting:				

e. Houding ouder(s):	Moeder	Vader
• Nerveus	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja
• Boos / Frustratie	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja
• Laconiek / Onverschillig	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja
• Verlegen	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja
• Spraakzaam	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja

f. Bij afwijkende houding ouders tegenover specifiek een aanwezige (Kinderrechter, raadsmedewerker, gezinsvoogd of andere ouder), toelichting:

4. Overige

a. Indien het kind niet aanwezig is bij de zitting, welke partij vertolkt dan zijn/haar stem?

b. Indien ouders niet aanwezig bij delen van de zitting, toelichten onderdeel en reden:

c. Indien ouders rechtsbijstand hebben, wat is de rol van de advocaat:
Spreekt voor ouder(s) / Vult ouder(s) aan / Minimale rol / Anders

Toelichting:

d. Volgorde participatie procespartijen:

5. Uitspraak

a. Beslissing: *[indien genoemd, geef ook de duur aan van uitgesproken maatregel]*

b. Uitleg bij beslissing: JA / NEE / Gedeeltelijk *[wordt het doel kenbaar gemaakt? Licht toe]*

c. Sluit de beslissing aan bij de mening van ouders of wijkt het hier van af?
SLUIT AAN / WIJKT AF / GEMENGD

Wordt dit expliciet benoemd / toegelicht?:

d. Wordt aangegeven wat ouder(s) moet(en) doen om VOTS / OTS / UHP te beëindigen:
JA / NEE / Gedeeltelijk

e. Reactie ouder(s) op beslissing:

f. Indien kind(eren) aanwezig:

- Wordt het kind bij de uitspraak naar binnen geroepen? JA / NEE/ Het kind was reeds aanwezig in de zaak (omcirkelen wat van toepassing is)

- Indien bij beslissing wordt afgeweken van mening kind(eren), wordt dit dan expliciet benoemd en toegelicht: JA / NEE / Gedeeltelijk

- Reactie kind(eren) op beslissing:

- Indien het gesloten jeugdzorg betreft: wordt aangegeven wat kind(eren) moet(en) doen om gesloten jeugdzorg te beëindigen: JA / NEE / Gedeeltelijk

Bijlage 2: Operationalisatie houding ouders

Operationalisatie van verschillende houdingen die ouders aan kunnen nemen

Nerveus:

- Hyperventilatie
- Trillende stem
- Trillende handen
- Slechte concentratie - Verhaal van een ander niet meekrijgen

Boos/gefrustreerd:

- Gefronst voorhoofd
- Naar beneden getrokken wenkbrauwen
- Gezicht wordt rood
- Wijdere neusvleugels
- Stem verheffen
- Uitspreken van boosheid
- Agressiviteit tonen
- Gebalde vuisten

Laconiek/onverschillig:

- Schouders ophalen
- Rechter en andere aanwezigen niet aankijken
- Armen over elkaar
- Te laat komen
- Geeuwen
- Weinig participatie

Verlegen:

- Blozen
- Binnensmonds praten
- Stotteren
- Zacht praten
- Verkeerde antwoorden geven
- De rechter of anderen niet aankijken
- Zweten

Spraakzaam:

- Antwoordt veel op een vraag
- Geeft lange antwoorden

Verdrietig:

- Naar beneden hangende ogen en wenkbrauwen
- Vochtige ogen
- Mondhoeken naar beneden
- Gefronst voorhoofd
- Zwakke stem

Bijlage 3: Aanwezigheid ouders, duur zaak en spreektijd ouders per zaak

Zaak	Soort zaak	Aanwezig ouder(s)	Relatie ouders	Duur zaak (min)	Spreektijd ouder(s) (min:sec)	Verhouding spreektijd/duur
1	Eerste OTS	V + M	Samen	10	2:40	26,7%
2	Eerste OTS	V + M	Samen	10	1:10	11,7%
3	Verlenging OTS	V + M	Samen	28	2:06	7,5%
4	Verlenging OTS	M	-	8	3:43	46,5%
5	Eerste OTS	V + M	Uit elkaar	27	1:32	5,7%
6	Verlenging OTS	M	-	27	2:10	8,0%
7	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	54	9:47	18,1%
8	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	16	5:07	32,0%
9	Eerste OTS	V + M	Samen	33	5:57	18,0%
10	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	15	4:13	28,1%
11	Verlenging OTS	V	Uit elkaar	17	2:30	14,7%
12	Eerste OTS	M	Uit elkaar	15	2:16	15,1%
13	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	19	7:34	39,8%
14	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	37	3:10	8,6%
15	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	29	3:51	13,3%
16	Eerste OTS	M	-	21	7:58	37,9%
17	Verlenging OTS	M	-	13	4:47	36,8%
18	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	29	13:12	45,5%
19	Eerste OTS	V+ M	Uit elkaar	22	13:23	60,8%
20	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	16	4:01	25,1%
21	Eerste OTS	M	Uit elkaar	15	1:17	8,6%
22	Eerste OTS	M	Samen	18	1:49	10,1%
23	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	19	2:48	14,7%
24	Eerste OTS	M + V	Uit elkaar	25	13:40	54,7%
25	Eerste OTS	M	Uit elkaar	7	2:23	34,0%
26	Eerste OTS	M	Uit elkaar	16	5:39	35,3%

27	Verlenging OTS	V + M	Uit elkaar	30	1:24	4,7%
28	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	27	0:20	1,2%
29	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	14	3:17	23,5%
30	Eerste OTS	V + M	Uit elkaar	29	2:57	10,2%
31	Eerste OTS	V + M	Samen	23	6:33	28,5%
32	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	13	0:43	5,5%
33	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	27	7:01	26,0%
34	Eerste OTS	V + M	Uit elkaar	30	5:12	17,3%
35	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	11	4:02	36,7%
36	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	19	1:31	8,0%
37	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	36	3:04	8,5%
38	Eerste OTS	V+M+V	Uit elkaar	31	17:49	57,5%
39	Verlenging OTS	M	-	19	4:44	24,9%
40	Verlenging OTS	M	Uit elkaar	39	6:12	15,9%

NB: M = moeder; V = vader.

De streepjes (-) in de kolom 'Relatie ouders' betekenen dat de relatiestatus onbekend is

Bijlage 4: Woord gegeven en eigen initiatief van ouders per zaak

Zaak	Soort zaak	Rechter	Woord gegeven	Eigen initiatief
1	Eerste OTS	A	4	0
2	Eerste OTS	A	4	0
3	Verlenging OTS	A	4	0
4	Verlenging OTS	A	3	0
5	Eerste OTS	C	6	0
6	Verlenging OTS	C	3	2
7	Verlenging OTS	C	4	0
8	Verlenging OTS	D	2	0
9	Eerste OTS	D	2	0
10	Verlenging OTS	F	4	1
11	Verlenging OTS	H	2	0
12	Eerste OTS	H	2	2
13	Verlenging OTS	H	4	1
14	Verlenging OTS	H	2	1
15	Verlenging OTS	H	4	2
16	Eerste OTS	I	3	0
17	Verlenging OTS	I	2	0
18	Verlenging OTS	I	4	1
19	Eerste OTS	J	2	2
20	Verlenging OTS	B	6	0
21	Eerste OTS	E	2	0
22	Eerste OTS	E	1	0
23	Verlenging OTS	E	3	1
24	Eerste OTS	L	9	0
25	Eerste OTS	L	2	0
26	Eerste OTS	L	4	3
27	Verlenging OTS	G	4	0

28	Verlenging OTS	G	1	0
29	Verlenging OTS	G	1	0
30	Eerste OTS	D	1	0
31	Eerste OTS	D	3	0
32	Verlenging OTS	D	2	0
33	Verlenging OTS	K	2	0
34	Eerste OTS	K	3	0
35	Verlenging OTS	K	2	0
36	Verlenging OTS	K	2	0
37	Verlenging OTS	K	2	0
38	Eerste OTS	M	7	9
39	Verlenging OTS	M	3	0
40	Verlenging OTS	M	3	0

Bijlage 5: Gesprekstechnieken rechters eerste en verlenging OTS*Eerste OTS*

Rechter (zaak)	Open vragen	Gesloten vragen	Ouders uit laten praten	Aanmoedigen tot spreken
A. (1)	1	1	2	2
A. (2)	1	1	2	1
C. (5)	2	1	2	2
D. (9)	2	1	2	2
D. (30)	1	2	1	2
D. (31)	1	1	2	2
E. (21)	2	1	1	1
E. (22)	1	1	1	2
H. (12)	1	2	2	2
I. (16)	2	1	2	2
J. (19)	1	1	2	2
K. (34)	2	2	2	1
L. (24)	1	1	1	0
L. (25)	1	1	2	0
L. (26)	1	1	1	1
M. (38)	1	2	2	2

NB: Schaal 0-2. 0=niet/een beetje; 1=weinig-matig/gemiddeld; 2=veel

Verlenging OTS

Rechter (zaak)	Open vragen	Gesloten vragen	Ouders uit laten praten	Aanmoedigen tot spreken
A. (3)	1	2	2	2
A. (4)	1	1	2	2
B. (20)	1	1	2	1
C. (6)	2	1	2	2
C. (7)	1	1	2	2
C. (8)	1	1	2	1
D. (32)	2	1	2	2
E. (23)	1	1	0	1
F. (10)	1	1	2	2
G. (27)	1	1	1	2
G. (28)	2	1	1	1
G. (29)	2	1	1	1
H. (11)	1	2	2	2
H. (13)	1	2	2	2
H. (14)	2	1	2	2
H. (15)	1	1	2	2
I. (17)	2	1	2	2
I. (18)	1	1	2	2
K. (33)	1	1	1	1
K. (35)	1	2	2	2
K. (36)	1	1	2	2
K. (37)	0	0	2	1
M. (39)	1	1	2	2
M. (40)	1	2	2	2

NB: Schaal 0-2. 0=niet/een beetje; 1=weinig-matig/gemiddeld; 2=veel

Bijlage 6:

Factoren bij drie zaken met het minste en bij twee zaken met het meeste aandeel van ouder(s) tijdens een rechtszaak

	Zaak 28	Zaak 27	Zaak 32	Zaak 38	Zaak 19
Verhouding spreektijd/duur	1,2%	4,7%	5,5%	57,5%	60,8%
Soort zaak	Verlenging	Verlenging	Verlenging	Eerste	Eerste
Duur zaak (min)	27	30	13	31	22
Spreektijd (min:sec)	0:20	1:24	0:43	17:49	13:23
Hoeveel ouders aanwezig	1	2	1	3	2
Rechter	G	G	D	M	J
Woord gegeven	1	4	2	7	2
Eigen initiatief	0	0	0	9	2
Gesprekstechnieken rechter:					
Open vragen	2	1	2	1	1
Gesloten vragen	1	1	1	2	1
Uit laten spreken	1	1	2	2	2
Aanmoedigen	1	2	2	2	2
Rol advocaat	2	2	1	-	-
Participatie kind	-	-	-	-	-
Houding ouder(s):					
Nerveus	0	0	0	0	0
Boos	0	0	0	0	0
Onverschillig	0	0	0	0,5	0
Verlegen	0	0,5	0	0	0
Sprakzaam	0	1	1	2	2
Verdrietig	0	1	0	0	0
Eens/oneens met uitspraak	Oneens	Oneens	Eens	Eens	Eens